

บททวน : บทที่ ๕

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” และในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ กับพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ (ต่อไปขอเรียกว่า พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐) บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ต่อไปขอเรียกว่า ศาลฎีกาแผนกคดี อม.) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีรวม ๔ ประเภท ดังนี้

๑. คดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และ พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓)

๒. คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติหรือที่เรียกกันว่า คดีร่ำรวยผิดปกติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

๓. คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๔)

๔. คดีคณะกรรมการป.ป.ช.กระทำความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และมาตรา ๒๓๗ (๓) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒)

๑. คดีอาญา

๑.๑ ประเภทคดีและบุคคลที่อยู่ในอำนาจ

ก.ประเภทคดีอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) กล่าวถึงฐานความผิดทางอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลนี้เพียงว่า “ทุจริตต่อหน้าที่”

คำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ว่า หมายความว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติใดๆในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติใดๆในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ซึ่งตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น หรือกระทำการอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามกฎหมายอื่น

บทนิยามดังกล่าวครอบคลุมการใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกกรณี ทั้งที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น

ข.บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓) บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในคดีอาญา ได้แก่

๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

๔) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

๕) ตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุน

๖) ผู้ให้สินบน

คำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” เป็นไปตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ที่ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า

(๑) นายกรัฐมนตรี (๒) รัฐมนตรี (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๔) สมาชิกวุฒิสภา

(๕) ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และ

(๖) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

ส่วนคำว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง” นั้น หมายถึงบุคคลตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ (๘) ถึง (๒๐) ได้แก่ ที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เลขาธิการนายกรัฐมนตรี รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง โฆษกและรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรี รวมทั้งผู้ดำรงตำแหน่งประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี รวม ๑๓ ตำแหน่ง (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ที่ อม.๑/๒๕๔๕ และ อม.๗/๒๕๕๒)

กรณีข้าราชการการเมืองอื่นเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากเรื่องที่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนโดยตรง อาจถูกฟ้องและรับผิดเพียงในฐานะผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๖๐/๒๕๕๙ ศาลฎีกาแผนกคดี อม.วินิจฉัยว่า จำเลยที่ ๑ มีอำนาจหรือหน้าที่ในการพิจารณาและอนุมัติการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกรมส่งเสริมการเกษตร รู้ว่าการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกรมส่งเสริมการเกษตร มีการกระทำความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ ละเว้นไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิกการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอราคาจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ จำเลยที่ ๑ จึงมีความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ ส่วนจำเลยที่ ๒ แม้จะเป็นเลขานุการรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เสนอความเห็น แต่ก็เป็นหน้าที่ทั่วไป เมื่อจำเลยที่ ๒ ไม่ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการจัดซื้อปุ๋ยอินทรีย์ จึงไม่อาจถือว่าจำเลยที่ ๒ เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้มีอำนาจหรือหน้าที่ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ จำเลยที่

๒ ย่อมขาดคุณสมบัติในฐานะผู้ร่วมกระทำความผิด แต่เป็นความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ ประกอบมาตรา ๘๖

สำหรับคำว่า “ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา” หมายถึง ข้าราชการรัฐสภาซึ่งรับราชการในตำแหน่งการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ ของพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๙๒ (๑) ถึง (๒๔) (เทียบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๐/๒๕๕๗ และคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯที่ อม.๔/๒๕๕๖) ซึ่งได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา เลขาธิการ และผู้ช่วยเลขาธิการ ของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานสภาวุฒิสภา ประธานและรองประธานรัฐสภา และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธานสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธานวุฒิสภา และโฆษกผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร รวม ๒๔ ตำแหน่ง

ส่วนคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ” นั้น พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ กำหนดนิยามของคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ”ว่า หมายความว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ... ”

ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตามหมวด ๑๒ ว่าด้วยองค์กรอิสระ ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่มาตรา ๔ ของพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ยกเว้น คณะกรรมการป.ป.ช. เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒) และมาตรา ๔๙ ถึง ๕๖ กำหนดกระบวนการดำเนินคดีในกรณีคณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว และที่ให้ความหมายรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ก็เพราะผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ แต่รัฐธรรมนูญประสงค์ให้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ด้วย

ข้อสังเกต :

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ จึงไม่ใช่บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๑) เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบฯ เช่น คดี อม. ๓/๒๕๕๓ กรณีจำเลยเป็นรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ กรณีอนุมัติสร้างสะพานเข้าไปในที่ตาบอดเพื่อประโยชน์แก่พวกพ้อง ศาลฎีกาแผนกคดี อม. ไม่ประทับฟ้อง ให้จำนายาคดี เพราะรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้บริหารท้องถิ่น มิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นอาจตกเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ศาลฎีกาแผนกคดีอม.ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นนั้น เช่น รัฐมนตรีให้นายกรัฐมนตรีบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นลูกน้องไปรับเงินสินบนจากผู้รับเหมาแทนตน ในกรณีเช่นนี้รัฐมนตรีขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม.ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ส่วนนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของรัฐมนตรี ขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

นอกจากนี้บุคคลธรรมดาที่อาจตกเป็นจำเลยที่ศาลฎีกาแผนกคดีอม.ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น คดีที่ดินรัชดา (อม.๑/๒๕๕๐) คดีกล้วยาง (อม.๗/๒๕๕๒) คดีกรุงเทพ (อม.๕๕/๒๕๕๘) เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจตกเป็นจำเลยที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น คดีกล้วยาง (อม.๗/๒๕๕๒) คดีรถเร็วดับเพลิง (อม.๗/๒๕๕๖) คดีกรุงเทพ (อม.๕๕/๒๕๕๘) คดีสลายการชุมนุม (อม.๑๕๔/๒๕๖๐) คดีจำนำข้าว (อม.๒๑๑/๒๕๖๐ , อม.อธ.๒-๓/๒๕๖๒)

ส่วนความหมายของคำว่า “ ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ” ตามมาตรา ๑๐ (๓) หมายถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือ ผู้สนับสนุน ตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ มาตรา ๘๔ และมาตรา ๘๖ นั้นเอง

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๑

คำถาม ประเด็นที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ ปัจจุบันเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และนายแดง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า ขณะที่นายดำดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ นายดำรับสินบนจากบริษัทเอบีซี จำกัด โดยให้นายแดงซึ่งทราบเรื่องคดีเดินทางไปรับเงินแทนที่ประเทศสิงคโปร์ ในวันนัดพิจารณา คดีครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด อันเป็นตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ตามกฎหมายบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ขอให้พิพากษายกฟ้องในส่วนของนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องพิพากษายกฟ้องคดีในส่วนของนายแดงหรือไม่

ธงคำตอบ แม้นายแดงมิใช่บุคคลตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง กล่าวคือมิใช่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น แต่ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติว่า บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลอื่นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของบุคคลตามวรรคหนึ่งด้วย การที่นายแดงเดินทางไปรับเงินจากผู้ให้สินบนที่ประเทศสิงคโปร์แทนนายดำเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำซึ่งเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของนายแดง และไม่จำต้องพิพากษายกฟ้องคดีในส่วนของนายแดง

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีนายแดง ผู้บริหารท้องถิ่นไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายดำ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นายดำขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)) ส่วนนายแดงขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓))

อนึ่ง พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ดังต่อไปนี้

(๑) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ...

(๓) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาบุคคลอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (๑) และ (๒) เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญาตาม (๑) หรือ (๒) รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตาม (๑) หรือ (๒) เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่”

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๙

คำถาม ประเด็นที่ ๑ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายแดง อดีตนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายดำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นจำเลยต่อศาลชั้นต้น กล่าวหาว่าขณะที่นายแดงและนายดำดำรงตำแหน่งดังกล่าว นายแดงเรียกรับเงินจากผู้รับเหมาเพื่อตอบแทนการจ่ายค่าจ้างก่อสร้างอาคารองค์การบริหารส่วนจังหวัดหลังใหม่ให้ผู้รับเหมาโดยมิชอบ โดยมีนายดำซึ่งเป็นเพื่อนรักกันและไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียกเงินเป็นผู้สนับสนุนโดยไปรับเงินจากผู้รับเหมาแทนนายแดงที่ร้านอาหาร ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๙, ๑๕๗, ๘๖ ขณะที่คดีอยู่ระหว่างสืบพยานโจทก์ นายแดงและนายดำยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นว่า คดีนี้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นจะสั่งคำร้องเกี่ยวกับอำนาจฟ้องของนายแดงและนายดำอย่างไร

ธงคำตอบ ขณะเกิดเหตุนายแดงเป็นนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นเพียงผู้บริหารท้องถิ่นตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๗) และมีใช้ข้าราชการการเมืองอื่น ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๕) นายแดงจึงมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๑) คดีของนายแดงจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามบทบัญญัติดังกล่าว และแม้ขณะเกิดเหตุนายดำเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของนายแดง แต่เมื่อนายแดงมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๙ (๑) และนายดำมิได้ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คดีนายดำจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒)

หมายเหตุ :

(๑) ข้อสอบข้อนี้เป็นเรื่องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของ
ผู้บริหารท้องถิ่นในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้กระทำความผิดหลักคือผู้บริหาร
ท้องถิ่น คดีนี้จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา
ของเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และเมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
ไม่ได้ใช้อำนาจของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเลย ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีส่วนร่วมกระทำความผิดในคดีนี้ใน
ฐานะเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้บริหารท้องถิ่นเท่านั้น จึงต้องไปขึ้นศาลที่มีอำนาจพิจารณา
คดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไปเช่นเดียวกับผู้บริหารท้องถิ่น

(๒) พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๑) ปัจจุบันตรงกับพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)
 ส่วนพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ปัจจุบันตรงกับพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๕๕

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง
ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ และนายแดง คนสนิท
ของนายดำ เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายดำข่มขืนใจ
หรือจูงใจข้าราชการให้จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์จากบริษัทของพรรคพวก อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา ๑๔๘ ส่วนนายแดงช่วยพุดโน้มน้าวข้าราชการดังกล่าวอันเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิด
ของนายดำ ในวันนัดตรวจพยานหลักฐานวันแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่
ข้าราชการการเมือง อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ข้ออ้างของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ แม้นายแดงจะเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่ข้าราชการการเมือง แต่นายแดงเป็นผู้สนับสนุน
การกระทำความผิดของนายดำ ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่
ราชการ ของตนตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดย่อมมีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ.
๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ข้ออ้างของนายแดงรับฟังไม่ได้ (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑/๒๕๔๕)

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคือเป็นราษฎรธรรมดา ไปเป็นผู้สนับสนุน
การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งสองคนจึงอยู่ในอำนาจของศาลฎีกา
แผนกคดี อม. หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องอ้างพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓) แทนรัฐธรรมนูญฉบับปี
๒๕๔๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒)

ข้อสังเกต : กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๑) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ **ไม่ได้**
 ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุด
 จะฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ไม่ได้ (คำสั่งศาลฎีกาที่ อ.ม.๑๔/

๒๕๕๒ คดีรณว.กลาโหม จ้างวานใช้ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้เข้าไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงฐานข้อมูลสมาชิกพรรคการเมืองของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมืองที่รณว.กลาโหมเป็นสมาชิก)

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๔ กันยายน ๒๕๕๓

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายบุญใช้และจ้างวานนายแดง พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งหลบหนียังจับกุมไม่ได้ ให้ทำลายพยานหลักฐานสำคัญในสำนวนการไต่สวนกรณีนายเข้ม ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคเดียวกับนายบุญถูกกล่าวหาว่าซื้อเสียง ขอให้ลงโทษนายบุญฐานเป็นผู้ใช้และจ้างวานนายแดงให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายแดง ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๖, ๑๑ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๔

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญหรือไม่

ธงคำตอบ คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาผู้กระทำความผิดฐานเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ต้องเป็นกรณีที่ผู้นั้นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง **อีกทั้งไม่ปรากฏว่านายบุญใช้ตำแหน่งหน้าที่รัฐมนตรีของตนบังคับให้นายแดงกระทำการดังกล่าว** และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งนายแดงสังกัดยังมีฐานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ไม่อยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาลที่นายบุญเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งที่จะสั่งการใดๆ อีกด้วย มูลแห่งคดีในกรณีตามปัญหา จึงไม่อยู่ในความหมายของการกระทำความผิดของตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามความในมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ (เทียบ คำสั่งศาลฎีกาที่ อม.๑๔/๒๕๕๒)

หมายเหตุ : หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องอ้างพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) แทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง และอ้างพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓) แทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง

๒) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ถือเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้ใช้ ฯลฯ ต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้ และฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ซึ่งเป็นคนลงมือกระทำความผิดได้ด้วย (**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อ.ม.๒/๒๕๕๑** คดีคลองด่าน รพช.มหาดไทยจ้างวานใช้ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินออกโฉนดที่ดินแก่บริษัทที่รพช.มหาดไทยมีผลประโยชน์อยู่ด้วย ศาลฎีกาแผนกคดี อม. รับวินิจฉัย)

ตัวอย่างกรณีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็คือคดีที่เจ้าพนักงานที่ดินและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการออกโฉนดที่ดินโดยมิชอบให้แก่ นาย ว. ในคดีคลองด่าน ถูกฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เป็นคดี อม.๑๑/๒๕๕๒, ๑๒/๒๕๕๒ และ ๑๓/๒๕๕๒ ในข้อหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำสั่งรับฟ้อง แต่พิพากษายกฟ้องเพราะเหตุคดีขาดอายุความ

ส่วนในกรณีของผู้ให้สินบน เป็นไปตามพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ที่ว่า “ ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้ (๓) รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตาม (๑) หรือ (๒) เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่” ซึ่งข้อความในมาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ก็คือตัวบทประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๔ ว่าด้วยความผิดของผู้ให้สินบนนั่นเอง

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

คำถาม ประเด็นที่ ๑ และที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่าร่วมกันกระทำความผิดในขณะที่นายเดชดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายสุขดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดแห่งหนึ่ง นายสุขใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบออกโฉนดที่ดินจำนวน ๑ แปลง ให้แก่นายเดช ตามที่นายเดชจูงใจและใช้ให้ทำ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่นายเดชจะช่วยสนับสนุนนายสุขให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่ดีกว่า ขอให้ลงโทษนายเดชและนายสุขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓, ๘๔, ๑๔๘, ๑๕๗ ในวันนี้ฟังคำสั่งศาลว่าจะรับฟ้องหรือไม่ นายเดชยื่นคำร้องว่า นายเดชมิได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรมที่ดิน กรณีตามคำร้องเป็นเรื่องนอกอำนาจหน้าที่ อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลนี้ ขอให้ยกฟ้อง ส่วนนายสุขยื่นคำร้องว่า นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือนไม่อยู่ในอำนาจของศาลนี้ ขอให้ยกฟ้องเช่นกัน

ให้วินิจฉัยว่า อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ธงคำตอบ กรณีของนายเดช นายเดชเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา แม้นายเดชไม่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรมที่ดิน แต่รัฐมนตรีช่วยว่าการมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และมีสิทธิเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอความเห็นและลงมติในงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม นายเดชย่อมมีอำนาจบังคับบัญชาและให้คุณให้โทษนายสุขได้ กรณีตามคำฟ้องจึงมิใช่เรื่องนอกอำนาจหน้าที่ของนายเดช อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง

ส่วนกรณีของนายสุข แม้นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือน มิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง แต่มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วย เมื่อตามคำฟ้องกล่าวหาว่า นายสุขร่วมกระทำความผิดกับนาย

เดชในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดจึงมีอำนาจฟ้องนาย
สุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (เทียบ คำพิพากษา
ฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๒ และ อม.๑๓/๒๕๕๒)

หมายเหตุ :

หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องอ้างพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) แทนรัฐธรรมนูญฉบับปี
๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง และอ้างพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓) แทนรัฐธรรมนูญฉบับปี
๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง

๑.๒ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดี อม. อาจแยกพิจารณาออกได้เป็น ๘ ขั้นตอน
ได้แก่ (๑) การฟ้องคดี (๒) การเลือกองค์คณะผู้พิพากษา (๓) การนัดพิจารณาค้างครั้งแรก (๔) การยื่นบัญชีระบุพยาน
(๕) การตรวจพยานหลักฐาน (๖) การไต่สวนพยานหลักฐาน (๗) การพิพากษาคดี และ (๘) การอุทธรณ์
รายละเอียดขอให้ดูในเอกสารประกอบการบรรยาย ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงบางขั้นตอน

ขั้นตอนการฟ้องคดี

ก. ผู้มีอำนาจฟ้อง

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้แก่ อัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช. ตาม
รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓ โดยคณะกรรมการป.ป.ช.จะมี
อำนาจฟ้องต่อเมื่ออัยการสูงสุดเห็นว่าพยานหลักฐานไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องคดี มีการตั้งคณะทำงานร่วมกัน
ระหว่างอัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช.แล้ว ยังไม่ได้ข้อยุติ โดยคณะทำงานฝ่ายอัยการสูงสุดยังเห็นว่า
พยานหลักฐานไม่สมบูรณ์เพียงพอให้ฟ้องคดี ก็เกิดอำนาจแก่คณะกรรมการป.ป.ช.ให้ยื่นฟ้องเองได้ ทั้งนี้ ตาม
ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๗

คณะกรรมการป.ป.ช.มีกรอบเวลาต้องไต่สวนและวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน ๒ ปี นับแต่วันเริ่มไต่สวน
อาจขยายเวลาได้ แต่ต้องไม่เกิน ๓ ปี ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ **มาตรา ๔๘ วรรค
หนึ่ง และวรรคสาม** แล้วส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสาร พยานหลักฐานและความเห็นไปยังอัยการสูงสุด
ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มิมติ ตามมาตรา ๗๖

เมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีต้องดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. **ภายในหนึ่งร้อยแปด
สิบวัน** นับแต่วันที่ได้รับสำนวน ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ **มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง**
หากมีเหตุจำเป็นฯ อาจขยายได้ไม่เกินกึ่งหนึ่งของระยะเวลาที่กำหนด **ตามมาตรา ๗๗ วรรคเจ็ด** หากอัยการสูงสุด
เห็นว่ามิชอบไม่สมบูรณ์ ต้องแจ้งคณะกรรมการป.ป.ช.ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง เพื่อตั้งคณะทำงาน
ร่วมกัน คณะทำงานร่วมกันต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวัน นับแต่
วันที่ได้รับแต่งตั้ง เพื่อส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อไป **ตามมาตรา ๗๗ วรรคสอง** ในกรณีคณะกรรมการร่วมไม่อาจ
หาข้อยุติได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจดำเนินการต่อไปตามที่เห็นสมควร โดยจะยื่นฟ้องเองก็ได้ และในกรณีที่

คณะกรรมการป.ป.ช.เห็นสมควรฟ้องคดี คณะกรรมการป.ป.ช.ต้องดำเนินการฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ แต่ต้องไม่ช้ากว่าเก้าสิบวัน นับแต่วันที่หากข้อยุติไม่ได้ มาตรา ๗๗ วรรคสาม

ข้อสังเกต

(๑) กรณีคณะกรรมการป.ป.ช.ได้สอบสวนและมีความเห็นหรือวินิจฉัยเกินสองปีหรือสามปี ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่งและวรรคสาม ไม่มีผลต่ออำนาจฟ้องเนื่องจากมาตรา ๔๘ วรรคท้าย บัญญัติว่า ภายใต้กำหนดอายุความ เมื่อพ้นกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสาม หรือตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้แล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังคงมีหน้าที่และอำนาจที่จะดำเนินการไต่สวน และมีความเห็น หรือวินิจฉัย หรือดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป แต่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาสอบสวนและดำเนินการลงโทษผู้ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณีโดยเร็ว กำหนดเวลาดังกล่าวจึงเป็นเพียงกำหนดเวลาให้มีการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเร่งรัดให้มีการฟ้องคดีโดยเร็วเท่านั้น มิใช่เป็นระยะเวลาที่เป็นเงื่อนไขหรือจำกัดอำนาจในการฟ้องคดี (คำพิพากษาคดี อม. ๓๑/๒๕๖๗ คดีฟุตซอล ๒)

(๒) กรณีอัยการสูงสุดยื่นฟ้องเมื่อล่วงพ้นระยะเวลา ๑๘๐ วัน นับแต่ได้รับสำนวน ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง แต่ถ้าได้ฟ้องภายในอายุความย่อมกระทำได้ ตามมาตรา ๗๗ วรรคท้าย แสดงว่า ระยะเวลาดังกล่าวเป็นเพียงระยะเวลาเร่งรัด (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๒๙/๒๕๖๗ ในคดีอาญาเจ้าหน้าที่รัฐทุจริต)

(๓) กรณีคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ หมายความว่ารวมถึงกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นควรฟ้องจำเลยบางคน แต่คณะกรรมการป.ป.ช.เห็นควรฟ้องจำเลยทุกคนด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๖, ๑๕๔/๒๕๖๐)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๗

คำถาม ประเด็นที่ ๑ คณะกรรมการป.ป.ช.ส่งสำนวนและรายงานการไต่สวนกรณีนายแดง อดีตรัฐมนตรี ถูกกล่าวหาว่าร่วมกับนายขาว อดีตที่ปรึกษารัฐมนตรี และนายดำ อดีตเลขาธิการรัฐมนตรี กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายแดง ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดี อัยการสูงสุดเห็นว่าพยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายแดงคนเดียว ไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายขาวและนายดำด้วย มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกัน เมื่อครบกำหนดสิบวันนับแต่วันตั้งคณะกรรมการร่วม คณะทำงานร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดยังเห็นว่า พยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายแดงคนเดียว ส่วนคณะกรรมการร่วมฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.เห็นว่า พยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องทั้งสามคน ต่อมาคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายแดง นายขาว และนายดำ ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเฉพาะนายขาวและนายดำ ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นจำเลยในคดีนี้ เพราะต้องให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้อง ขอให้ยกฟ้องนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า คำร้องของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ การที่คณะกรรมการร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดและฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.ยังมีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับการฟ้องคดีในส่วนของนายขาวและนายดำ ย่อมถือได้ว่าคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีนี้แล้ว อันเป็นเหตุตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง มีผลให้คณะกรรมการป.ป.ช.มี

อำนาจยื่นฟ้องทั้งนายแดง นายขาว และนายดำ ได้เองทั้งคู่ โดยไม่ต้องแยกให้อัยการสูงสุดฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นตรงกันว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดี และให้คณะกรรมการป.ป.ช.ฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นต่างจนหาข้อยุติไม่ได้ คำร้องของนายแดงที่ว่า คณะกรรมการป.ป.ช.ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นคดีนี้จึงรับฟังไม่ได้

หมายเหตุ : หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องอ้างพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ วรรคสาม แทนพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง ด้วย

ข. ระบบการฟ้องคดี

๑) การฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย

ในวันยื่นคำฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยหลักโจทก์จะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมคำฟ้อง เช่นเดียวกับจำเลยคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๗ (มาตรา ๒๗ เป็นกรณีจำเลยหลบหนี) ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ...”

ข้อสังเกต : ในกรณีที่เป็นกรฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย เมื่อองค์คณะผู้พิพากษา (ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นรายคดี คดีละ ๙ คน) มีคำสั่งประทับรับฟ้อง ผลประการสำคัญก็คือ **จำเลยต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่** จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคหนึ่ง ด้วย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งประทับรับฟ้อง ก็คือ ศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยและนัดคู่ความมาศาลในวันนัดพิจารณาครั้งแรก ตามมาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง และนับแต่วันที่จำเลยรับสำเนาฟ้อง จำเลยมีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในส่วนงานการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. ตามมาตรา ๓๓ วรรคสอง บทบัญญัตินี้ทำให้จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิดีกว่าจำเลยในคดีอาญาทั่วไป เพราะในคดีอาญาทั่วไป จำเลยจะยังไม่มีสิทธิขอตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ โจทก์จนกว่าจะถึงวันนัดตรวจพยานหลักฐาน

๒) การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

การฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. โจทก์อาจยื่นคำฟ้องต่อศาลโดยไม่มีตัวจำเลยมาศาลก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ ศาลจะรับฟ้องต่อเมื่อโจทก์ดำเนินการตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ กล่าวคือ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ป.ช.ต้องมีหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้ว แต่ยังไม่ได้นำตัวมา หรือเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลเกิดจากการประวิงคดี หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลตามนัดโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลมีอำนาจรับฟ้องไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลย กระบวนการที่เพิ่มขึ้นมาดังกล่าว ก็เพื่อให้การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมีความชอบธรรมมากขึ้น

กระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังประทับรับฟ้องโดยไม่มีตัวจำเลย มีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ และมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หากมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ ตามมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่งและวรรคสอง กล่าวคือ ศาลต้องส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลย หากจำเลยไม่มา

แก้คดี ให้ศาลออกหมายจับ หากผ่านไป ๓ เดือนแล้ว ยังจับตัวไม่ได้ ให้ศาลเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้ โดยจำเลยที่ศาลพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวยังมีสิทธิบางประการตามมาตรา ๒๘ วรรคสอง วรรคสาม และมาตรา ๒๙ ดังเช่น มีสิทธิตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตน มีสิทธิกลับเข้ามาต่อสู้คดีเมื่อใดก็ได้ และมีสิทธิขอให้อัยการยื่นคำฟ้องใหม่ เป็นต้น

ค.ผลของการยื่นคำฟ้องที่มีต่ออายุความ

เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ผลของการยื่นคำฟ้องที่เกิดขึ้นทันทีก็คือ มีผลให้อายุความฟ้องคดีสะดุดหยุดลง ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ ที่ว่า ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้อายุความสะดุดหยุดลง

บทบัญญัตินี้อาจไม่มีผลประการใด หากเป็นการฟ้องโดยมีตัวจำเลยมาศาล เพราะโดยปกติในการฟ้องคดีอาญาทั่วไป เมื่อโจทก์ฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาล อายุความก็จะสะดุดหยุดลงอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕

แต่ในกรณีจำเลยหลบหนี โจทก์ไม่มีตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้อง มีบทบัญญัติให้ศาลประทับรับฟ้อง แม้จำเลยไม่ได้มาศาลในวันฟ้อง ซึ่งหากยังคงให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะไม่สะดุดหยุดลงในวันฟ้อง (เพราะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะสะดุดหยุดลงต่อเมื่อจำเลยมาศาลในวันฟ้อง) ดังนั้น พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ จึงบัญญัติไว้ด้วยว่า ให้อายุความสะดุดหยุดลง เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาว่า วันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่มาขาดอายุความภายหลังฟ้อง

คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังมีบทบัญญัติเรื่องอายุความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปอีก ๒ กรณี กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล มาตรา ๒๕ วรรคสอง มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีทุจริตต้องคิดให้หนักก่อนหลบหนี เนื่องจากการไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความมีผลทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องหลบหนีไปตลอดชาติ เพราะหากได้ตัวมาเมื่อใด ก็นำตัวกลับมาดำเนินคดีได้เสมอ จะไม่มีกรณีศาลยกฟ้องจำเลยที่หลบหนีเพราะเหตุคดีขาดอายุความอีกต่อไป

ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ เช่น จำเลยไม่มาศาลในวันนัดฟังคำพิพากษา และศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังให้ลงโทษจำคุกจำเลย จำเลยจะ**ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษ** ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๘ เพราะมาตรา ๒๕ วรรคสาม มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ผลก็คือหากจับตัวจำเลยได้เมื่อใด ย่อมนำตัวจำเลยมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลได้เสมอ

มีข้อสังเกตว่า บทบัญญัติเรื่องอายุความที่แก้ไขใหม่ในพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ ทั้งในกรณีอายุความสะดุดหยุดลงเมื่อฟ้องคดี ตาม**มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง** และในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปใน

ระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่ง**มาตรา ๒๕ วรรคสอง** มิให้นำระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ รวมทั้งในกรณีหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ ซึ่ง**มาตรา ๒๕ วรรคสาม** มิให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษนั้น แม้บทบัญญัติเรื่องอายุความมิใช่บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่**มีผลให้ระยะเวลาการบังคับโทษขยายออกไป** จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย **ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับ**

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม. ที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติให้อายุความสะดุดหยุดลงในวันฟ้อง ไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับกับคดีที่ฟ้องก่อนกฎหมายใช้บังคับ หากวันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่ได้ตัวจำเลยมาศาลเมื่อเลยกำหนดอายุความแล้ว คดีย่อมเป็นอันขาดอายุความ เช่น คดี **อม.๒๓๒/๒๕๖๐** และ **อม.อธ.๔/๒๕๖๕** (เป็นเกี่ยวกับคดีบัญชีทรัพย์สินทั้งสองคดี)

ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม. ที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติที่ว่าจำเลยในคดีอม.ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษตามป.อาญา มาตรา ๙๘ ไม่มีผลย้อนหลัง ซึ่งหมายความว่า**จะนำโทษในคดีแรกที่ขาดอายุความล่วงเลยการลงโทษแล้วมารวมกับโทษที่จะลงแก่จำเลยในคดีใหม่ไม่ได้ไม่ว่ากรณีใด** เช่น คดี **อม.๔/๒๕๕๑** (คดีเอ็กซิมเบงค์) และ **อม.๕/๒๕๕๑** (คดีแปลงสัมปทาน)

ข้อสอบถามจี้ ๒๕๖๗

คำถาม ในคดีอาญาข้อหาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ซึ่งมีกำหนดอายุความ ๑๕ ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ (๒) **โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยหลังจากพ้นกำหนดอายุความดังกล่าวไปแล้ว ๖ เดือน** เนื่องจากจำเลยหลบหนีไปก่อนครบกำหนดอายุความตามกฎหมายเป็นเวลา ๑ ปี โดยศาลชั้นต้นได้ออกหมายจับจำเลยไว้แล้ว จำเลยยื่นคำร้องขอให้วินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ระงับไปเพราะคดีขาดอายุความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๓๙ (๖) ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความ เพราะ**ก่อนครบกำหนดอายุความ ๑๕ ปี มีพ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ บัญญัติว่า “ ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล มิให้นำระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ และเมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๘ มาใช้บังคับ ”** และพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

ให้วินิจฉัยว่า ข้อวินิจฉัยของศาลล่างทั้งสองที่ว่า คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ หรือไม่

ธงคำตอบ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิด

ไม่ได้” แม้บทบัญญัติเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ ไม่ใช่บทบัญญัติเกี่ยวกับโทษลงแก่ผู้กระทำความผิด แต่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาที่บุคคลอาจต้องรับโทษอาญาซึ่งเกี่ยวพันกับบทกำหนดโทษ พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ ที่กำหนดว่า มิให้เว้นระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ย่อมทำให้ระยะเวลาที่บุคคลอาจต้องรับโทษอาญาเพิ่มขึ้นกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ ซึ่งมีได้มีบทบัญญัติดังเช่น มาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว การนับระยะเวลาดำหนดอายุความในคดีนี้ จึงต้องใช้บทบัญญัติเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ ที่เป็นกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่ยำเลยกระทำ ความผิด อันเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ การใช้บทบัญญัติตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ บังคับแก่คดีนี้ จะเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ดังกล่าว ข้อวินิจฉัยของศาลล่างทั้งสองที่ว่า คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความนั้น จึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๑๖๖/๒๕๕๘)

ขั้นตอนการไต่สวนพยานหลักฐาน

การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ใช้ระบบไต่สวน (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง) และให้ศาลยึดสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา แต่ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา ๖ วรรคสอง)

คำว่า ให้ศาล “ ยึดสำนวนของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ” นั้น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ วางหลักไว้ในคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๒/๒๕๔๖ ว่า มีความหมายเพียงว่า ขอบเขตหรือกรอบของการพิจารณาคดีให้ยึดแนวทางที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. มิใช่ต้องยึดถือว่าข้อเท็จจริงเป็นดังที่คณะกรรมการป.ป.ช.สรุป เพราะศาลฎีกาแผนกคดี อม.มีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เสมอ และจำเลยยังมีสิทธินำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนเพื่อหักล้างพยานหลักฐานในสำนวนของคณะกรรมการป.ป.ช.ได้

มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับบทบัญญัติที่ให้ยึดสำนวนของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ซึ่งมีผู้โต้แย้งไปยังศาลรัฐธรรมนูญว่าขัดหรือแย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ คือ

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๒ ปัญหาว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๘/๑ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๘/๑ เป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นยุติตามที่ปรากฏในรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

- ศาลยังคงมีอำนาจวินิจฉัยชี้ว่าพยานหลักฐานแห่งคดีตามป.วิ.อ.ม.๒๒๗ และ ม.๒๒๗/๑

- ส่วนโจทก์ยังต้องมีภาระการพิสูจน์การกระทำและเจตนาของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด เช่นเดียวกับความผิดอาญาทั่วไป และ

- จำเลยยังคงมีสิทธิในการต่อสู้คดี เสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งโต้แย้งและนำสืบหักล้างพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้

บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ส่วนปัญหาว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคห้าหรือไม่ นั้น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

- สถานะของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป
- แม้การพิจารณาคดีเจ้าหน้าที่รัฐจะมีความแตกต่างไปจากวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับบุคคลทั่วไปอยู่บ้าง แต่ก็มีความจำเป็นต้องกระทำเพื่อปราบปรามการทุจริตในวงงานราชการที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม

บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่อย่างใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคห้า

ข้อสังเกต : ด้วย พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙๘/๑ คล้ายกับกฎหมายปัจจุบันคือ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง

ปัญหา: คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา หรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาคัดอม.ธ. ๗/๒๕๖๖ (คดีสลับร่างรัฐธรรมนูญ) ศาลฎีกาแผนกคดีอม.วินิจฉัยความว่า ส่วนที่โจทก์อุทธรณ์ทำนองว่า จำเลยทั้งสองมีเจตนาและเจตนาพิเศษในการกระทำความผิดโดยอ้างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕-๑๘/๒๕๕๖ มาด้วยนั้น องค์คณะวินิจฉัยอุทธรณ์เห็นว่า แม้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเกี่ยวเนื่องกับการกระทำของจำเลยทั้งสองตามที่โจทก์ฟ้องเป็นคดีนี้ และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรก็ตาม แต่ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่มีประเด็นพิจารณาและวินิจฉัยถึงความรับผิดทางอาญาของบุคคลใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงอำนาจและหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายซึ่งรวมถึงร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และการกระทำเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจสภาผู้แทนราษฎรและรัฐสภาว่าผิดไปจากรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยมีได้มุ่งหมายพิสูจน์เจตนาแห่งการกระทำความผิด ทั้งมิได้มุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษ แตกต่างจากคดีนี้ที่เป็นคดีอาญา ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลจำต้องวินิจฉัยพยานหลักฐานและพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดอันเป็นองค์ประกอบภายนอก รวมทั้งเจตนาและเจตนาพิเศษแห่งการกระทำความผิดอันเป็นองค์ประกอบภายในของจำเลยทั้งสองด้วย โดยศาลมีอำนาจได้สวนพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยทั้งสองนำสืบ และมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาได้สวนจนรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่า จำเลยทั้งสองกระทำความผิดตามฟ้อง จึงจะลงโทษจำเลยทั้งสองได้ สอดคล้องกับที่ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บรรศักดิ์ อูวรรณโณ ให้การตามที่ปรากฏในสำเนารายงานและสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเฉพาะส่วนที่เป็นคำวินิจฉัยตอนท้ายเท่านั้นที่มีผลผูกพัน ส่วนการให้เหตุผลเป็นน้ำหนัก

ที่จะให้องค์กรอื่นนำไปใช้ประกอบคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคำสั่งที่ไม่ชอบเท่า นั้น ดังนี้ เมื่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้วินิจฉัยถึงองค์ประกอบความผิดตามฟ้อง จึงหาได้ผูกพันให้ศาลฎีกาจำต้องพิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสองเสียทีเดียวไม่ กรณีต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานในคดีนี้ต่อไป (คดี อม ๓๐/๒๕๖๖ คดีย้ายเลขอาชญากรรม สภาความมั่นคงฯ วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๗

คำถาม ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อ พ.ศ.... ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพราะปรากฏข้อเท็จจริงว่า การลงมติในวาระที่ ๓ นายกล้า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มอบบัตรอิเล็กทรอนิกส์ให้บุคคลอื่นแสดงตนและลงคะแนนแทน ต่อมาอัยการสูงสุดนำการกระทำของนายกล้างกล่าวไปฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ลงโทษนายกล้าฐานเป็นเจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๗๒ นายกล้าให้การต่อสู้คดีว่า มิได้กระทำความผิดตามฟ้อง หรือหากฟังว่านายกล้ากระทำความผิด ก็ขอให้ลงโทษสถานเบาและรอการลงโทษในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน นายกล้ายื่นคำร้องโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง ที่ให้ศาลนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมและไม่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกิดสมควรแก่เหตุ เพราะการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มิได้กระทำต่อหน้าจำเลย ขอให้ส่งข้อโต้แย้งของจำเลยดังกล่าวไปศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ส่วนพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนในฐานะโจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลไต่สวนพยานหลักฐานในประเด็นนายกล้ามอบบัตรอิเล็กทรอนิกส์ให้บุคคลอื่นแสดงตนและลงคะแนนแทนหรือไม่ เพราะศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวแล้ว ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำสั่งให้ส่งข้อโต้แย้งของนายกล้าไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และสั่งคำร้องของโจทก์ว่ากรณีไม่มีเหตุให้ดลสืบพยานในประเด็นตามคำร้อง ให้ยกคำร้อง

ให้วินิจฉัยว่า

(ก) ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยข้อโต้แย้งของนายกล้าอย่างไร

(ข) คำสั่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยกคำร้องของโจทก์ชอบหรือไม่

ธงคำตอบ (ก) คดีนี้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และพ.ร.บ. ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่ศาลจะต้องใช้บังคับแก่คดี เมื่อกล้าโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้ **กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง** ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับวินิจฉัยข้อโต้แย้งของนายกล้า

ส่วนข้อโต้แย้งของนายกล้านั้น พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖ วรรคสอง มิได้บังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นยุติตามที่ปรากฏใน

สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. โจทก์ยังต้องมีการพิสูจน์การกระทำและเจตนาของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด จำเลยยังคงมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานเพื่อหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ และศาลยังคงมีอำนาจชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานที่ได้ความทางไต่สวน อีกทั้งการพิจารณาคดีของศาลยังต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (เทียบ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ๑/๒๕๖๒)

(ข) แม้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญผูกพันทุกองค์กร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคท้าย แต่ศาลรัฐธรรมนูญเพียงแต่มีคำวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คพ.ศ.... ตรารึขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพราะเหตุใด โดยมิได้วินิจฉัยถึงความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลใด แตกต่างจากคดีนี้ที่เป็นคดีอาญาซึ่งต้องพิเคราะห์ถึงองค์ประกอบความผิดและเจตนาของจำเลย ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองย่อมมีอำนาจไต่สวนและรับฟังพยานใหม่ในประเด็นว่านายกัลมออบบัตร์อิลีกทรอนิกส์ให้บุคคลอื่นแสดงตนและลงคะแนนแทนอันเป็นการกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ คำสั่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยกคำร้องของโจทก์שובแล้ว (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม. ๓๐/๒๕๖๖ และ อธ.๗/๒๕๖๖)

๑.๒ คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ

คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ เป็นคดีอีกประเภทหนึ่งที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) รวมทั้งพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ว่า คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือ การมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมายสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งกรณีมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติสืบเนื่องมาจากการเปรียบเทียบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีร่ำรวยผิดเหมือนกับผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา คือ **อัยการสูงสุด** ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง เว้นแต่กรณีอัยการสูงสุดเห็นต่างจากคณะกรรมการป.ป.ช. มีการตั้งคณะทำงานร่วมกันแล้ว แต่ยังหาข้อยุติไม่ได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเอง เพราะมาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง ให้นำมาตรา ๗๗ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ส่วนบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาในคดีร่ำรวยผิดปกติ ก็เหมือนกับบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาในผู้คดีอาญา ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตูลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

นอกจากนี้ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มาตรา ๑๒๐ วรรคท้าย ยังให้ศาลฎีกา แผนกคดีอาญาฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับการสูงสุดยื่นคำร้องตามมาตรา ๑๑๙ สำหรับบุคคลอื่นที่มีผู้ใช้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในฐานะตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ด้วย

ข้อสังเกต

๑) กระบวนพิจารณาคดีร่ำรวยผิดปกติในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ คล้ายกับคดีอาญา มีความแตกต่างกันเพียงเรื่องภาระการพิสูจน์ เนื่องจากคดีร่ำรวยผิดปกติ ผู้ถูกกล่าวหา**มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีม.ที่ ๔๔/๒๕๖๐ ในคดีร่ำรวยผิดปกติ แม้ว่าผู้ร้องไม่มีหลักฐานใดมายืนยันว่าทรัพย์สินหรือเงินที่เพิ่มขึ้นของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑ ได้มาจากการทุจริต หรือได้มาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องอย่างไร และจะสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือไม่ ก็หาเป็นข้อสำคัญในคดีไม่ เพราะพ.ร.บ.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง (ตรงกับกฎหมายปัจจุบันคือพ.ร.บ.ว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคสอง) บัญญัติให้เป็น**ภาระการพิสูจน์ของผู้ถูกกล่าวหาและผู้คัดค้านที่ ๑** ซึ่งเป็นผู้โต้แย้งว่า ทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ

อย่างไรก็ตาม แม้พ.ร.บ.ว่าด้วยการพิจารณาคดีม.พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคสอง บัญญัติทำนองเดียวกันว่า ผู้โต้แย้งว่าทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ผู้นั้น**มีภาระการพิสูจน์ต่อศาลก็ตาม** แต่ผู้ร้องหรือผู้กล่าวหายังมีหน้าที่ต้องนำสืบให้ศาลเห็นก่อนว่า ทรัพย์สินนั้น**มีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอย่างไร** หลังจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินจึงมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว

๒) เคยมีผู้โต้แย้งว่า บทบัญญัติในคดีร่ำรวยผิดปกติที่ให้ภาระการพิสูจน์ตกแก่ผู้ถูกกล่าวหา**ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ** แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ขัด

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๕ เป็นกรณียื่นการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลแพ่งขอให้มีคำสั่งให้ทรัพย์สินของผู้คัดค้านทั้งสองตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาศาลแพ่งมีคำสั่งให้ทรัพย์สินรวม ๔๙ รายการ มูลค่า ๓๔๑,๓๙๗,๘๑๑.๕๘ บาท ตกเป็นของแผ่นดินผู้คัดค้านทั้งสองอุทธรณ์ ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ผู้คัดค้านทั้งสองยื่นคำโต้แย้งว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง ที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหา**มีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน** เป็นการเลือกปฏิบัติ และละเมิดสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้เพราะผู้กล่าวหาซึ่งเป็นรัฐ มีอำนาจ

ตรวจสอบและเข้าถึงพยานหลักฐานต่างๆ ได้มากกว่าผู้ถูกกล่าวหา บทบัญญัติดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ ประกอบมาตรา ๔ และมาตรา ๕

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยประเด็นว่า ข้อหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ความว่า

- คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พนักงานอัยการยังคงมีภาระหน้าที่ในการนำสืบให้เห็นเหตุอันควรสงสัยก่อนว่าทรัพย์สินนั้นมีความเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอย่างไร

- หลังจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติตาม มาตรา ๘๑ วรรคสอง อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้พิสูจน์สิทธิของตนต่อศาลได้อย่างเต็มที่เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว

- การรับฟังพยานหลักฐานของศาลยังคงใช้หลักการซึ่งน้ำหนักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘๑ วรรคสอง **ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗**

๓) กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุปไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่วินิจฉัยเพื่อส่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญรับรองว่าไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑๐/๒๕๖๗ เป็นกรณีศาลปกครองกลางส่งข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “ในกรณีตามวรรคหนึ่ง (คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยข้อเท็จจริงโดยสรุปไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนของผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่วินิจฉัยเพื่อส่งลงโทษไล่ออกภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง โดยให้ถือว่ากระทำการทุจริตต่อหน้าที่” ขัดต่อหลักนิติธรรม เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการถูกวินิจฉัยว่าร่ำรวยผิดปกติเป็นคดีในทางแพ่งไม่อาจตีความว่าเป็นมูลความผิดทางอาญารฐานทุจริตต่อหน้าที่ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความว่า

- มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม เป็นมาตรการทางกฎหมายที่เป็นธรรมในการรักษาคุณลักษณะระหว่างการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่มีความร้ายแรง เมื่อซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายกับผลกระทบจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแล้ว เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง

- มาตรา ๑๒๒ วรรคสาม มีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่าร้ายวร้าย ผิดปกติเท่านั้น ไม่ใช่บทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกลงโทษทางอาญา จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง

๔) คดีร้ายวร้ายผิดปกติไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ศาลในคดีร้ายวร้ายผิดปกติไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีส่วนอาญา

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม.ที่ ๑/๒๕๕๓ คดีตามคำพิพากษานี้มีข้อกฎหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำวินิจฉัยว่า มูลคดีนี้เป็นการกล่าวหาว่า ผู้ถูกกล่าวหาว่าร้ายวร้ายผิดปกติ มิใช่การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่มีมูลเหตุจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ถูกกล่าวหาประเด็นที่ศาลจะต้องพิจารณาคือ ผู้ถูกกล่าวหา มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติหรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่สมควรสืบเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่จริงหรือไม่ หากได้ความตามนี้แล้ว ศาลย่อมมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินได้ **โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดทางอาญาหรือไม่** คดีนี้จึงไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญาตาม ป.วิ.อ.มาตรา ๔๖

๑.๓ คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย รวมทั้งพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๔)

๑) ผู้มีหน้าที่เย็นบัญชีฯ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) ให้คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐเย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ผู้มีหน้าที่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก่

(๑) บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๒ (๑) ถึง (๙) ซึ่งได้แก่ (๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ (๔) ข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาขึ้นไป (๕) ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเป็นต้นไป (๖) ข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีอัยการเป็นต้นไป (๗) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (๘) ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้มีหน้าที่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

และ (๙) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่ คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

(๒) บุคคลตามประกาศของคณะกรรมการป.ป.ช. ออกตามความในตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๘ (๓) และมาตรา ๑๐๓ ซึ่งปัจจุบันมีมากมายหลายตำแหน่ง ครอบคลุมตำแหน่งที่มีความสำคัญทุกตำแหน่ง

บุคคลดังกล่าวต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทั้งของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และมาตรา ๑๐๒ วรรคท้าย ให้คู่สมรสหมายความว่ารวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

๒) กำหนดเวลายื่นบัญชี พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคสาม บัญญัติว่า การยื่นบัญชีฯ ให้ยื่นตามกำหนดดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) (๒) (๓) และ (๙) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากตำแหน่ง

(๒) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) และตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด นอกจาก (๑) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกสามปี ตลอดเวลาที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆให้ยื่นบัญชีเมื่อพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย แต่การยื่นบัญชีตามกฎหมายใหม่ ไม่ต้องยื่นกรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว

๓) เอกสารที่ต้องยื่นประกอบบัญชี พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง ให้ยื่นบัญชีฯ พร้อมด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ความอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า และทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องระบุในบัญชีฯ ให้รวมถึงทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินที่มอบหมายให้อยู่ความครอบครองดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

๔) การเปิดเผยบัญชี พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๖ ให้เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๒)(๓)(๗) และ (๙) ซึ่งได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

๕) องค์ประกอบความผิด

รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย ใช้ถ้อยคำว่า “ ...ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลตามมาตรา ๒๓๔(๓) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการ

ทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย โดยอนุโลม”

ถ้อยคำที่เพิ่มเข้ามาในตอนท้ายที่ว่า “...และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย...” แสดงให้เห็นถึงการผ่อนคลายความเคร่งครัดของคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ ซึ่งแต่เดิมมีแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ยืนยันตลอดมาว่า การจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จไม่ต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อเตรียมการทุจริต เพียงแต่รู้ว่ามีทรัพย์สิน แต่ไม่แจ้ง หรือแจ้งไม่ตรงก็เป็นความผิดแล้ว แม้ว่าการไม่แจ้งหรือแจ้งไม่ตรงอาจเกิดจากการหลงลืมหรือไม่ได้มีเจตนาที่จะปกปิดหรือแจ้งเท็จก็เป็นความผิด การที่รัฐธรรมนูญใหม่ให้ดูด้วยว่ามีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นหรือไม่ คือให้พิจารณาถึงเจตนาด้วย ทำให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น

๖) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง บัญญัติว่า หากคณะกรรมการป.ป.ช.มีมติว่า ผู้ใดจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา ๑๐๒ (๒) คือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๒ (๓) คือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ มาตรา ๑๐๒ (๔) คือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย

(๒) กรณีเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๑๐๒ (๔) ให้เสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง อัยการ ข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ที่จึงใจไม่ยื่นบัญชี หรือยื่นเท็จ จึงไม่ได้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ แต่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

๕) โทษสำหรับผู้จึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ มีโทษตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม กล่าวคือ

(๑) หากยังอยู่ในตำแหน่ง ต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ (เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ประทับรับฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่ศาลจะมีความสั่งเป็นอย่างอื่น)

(๒) เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และ

(๓) จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (คือสิทธิไปลงคะแนนเลือกผู้สมัคร) มีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ สำหรับผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่

(๔) มีโทษทางอาญา คือจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗ ด้วย

คดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จฯ ยังมี**ข้อกฎหมาย**ที่น่าสนใจดังนี้

(๑) **โทษเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและสิทธิเลือกตั้งย้อนหลังไม่ได้** เพราะโทษเพิกถอนสิทธิฯ อันเป็นมาตรการบังคับทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ มิใช่มาตรการบังคับทางการเมืองที่ใช้ในขณะกระทำความผิด จึงต้องใช้พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง (ที่มีผลใช้บังคับในขณะกระทำความผิด ซึ่งไม่มีโทษเพิกถอนสิทธิฯ) บังคับแก่คดีนี้ เพราะหากบังคับใช้ตามที่กฎหมายที่บัญญัติภายหลังกระทำความผิดย่อมเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑๓๘/๒๕๖๒)

(๒) หากคดีส่วนอาญาขาดอายุความแล้ว ย่อมไม่อาจลงโทษในส่วนที่เป็นมาตรการบังคับทางการเมือง (คือโทษเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง) เนื่องจากมาตรการบังคับทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาโดยไม่อาจแยกออกจากการวินิจฉัยความรับผิดชอบทางอาญาได้ ดังนั้น มาตรการบังคับทางการเมือง แม้มิใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ก็ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักทั่วไปของคดีอาญา ซึ่งรวมถึงการอยู่ในบังคับของอายุความทางอาญา เมื่อการกระทำส่วนนี้ (ไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน) เป็นอันขาดอายุความทางอาญาและมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปแล้ว กรณีจึงไม่อาจนำมาตรามาตรการบังคับทางการเมืองมาใช้บังคับแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาคดี อม.อร ๑/๒๕๖๔)

(๓) **บทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงนับแต่วันยื่นฟ้อง** ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง **ไม่มีผลย้อนหลัง** เพราะบทบัญญัติเรื่องอายุความ แม้มิใช่บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่มีผลให้ระยะเวลาในการบังคับโทษขยายออกไป จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องไว้ แต่ยังไม่ได้ตัวผู้กล่าวหา มาแจ้งศาลจนครบกำหนดอายุความ ตาม ป.อ. มาตรา ๙๕ (๔) ไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับ (คำพิพากษาศาลฎีกาคดี อม.๒๓๒/๒๕๖๐ และ อม.อร.๔/๒๕๖๕)

(๔) กรณีไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จในขณะที่ยังดำรงตำแหน่ง**วาระแรก** แต่ยังไม่ถูกดำเนินคดีจนดำรงตำแหน่งครบวาระ ต่อมาเมื่อเข้าดำรงตำแหน่ง**วาระที่สอง** (ชนะเลือกตั้ง ได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งเดิมอีก) จึงถูกดำเนินคดีกรณีไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ (อันเป็นความผิดเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งในวาระแรก) กรณีเช่นนี้ หากศาลาพิพากษาว่าใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ ผู้ต้องหาต้องพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในวาระที่สองด้วยหรือไม่

ปัญหาดังกล่าวมี**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑๒/๒๕๖๖** วินิจฉัยว่า ผู้ต้องหาต้องพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในวาระที่สองด้วย เพราะเมื่อศาลฯ วินิจฉัยว่า ผู้ต้องหาใจไม่ยื่นบัญชีหรือเท็จ ศาลจะต้องมีคำพิพากษาลงโทษคือให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้ต้องหา ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ด้วย ซึ่งมีผลตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่ คือ ผู้ต้องหาต้องถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดไป และ**ไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ** ส่งผลให้ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน (คือวาระที่สอง) ด้วย

หมายเหตุ :

เคยมีข้อสอบถามมา เกี่ยวกับคดีใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหลายครั้ง แต่เนื่องจากข้อกฎหมายเปลี่ยนไปแล้ว จึงไม่ขอนำมากล่าวถึง

๑.๔ คดีคณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเสียเอง

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช.ว่ากระทำความผิดอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖ ประกอบมาตรา ๒๓๔ (๑) และมาตรา ๒๓๕ (๒) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๒) เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ และฉบับปี ๒๕๕๐

มีข้อสังเกตว่า ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของคณะกรรมการป.ป.ช. รวมถึงผู้ให้สินบนแก่คณะกรรมการป.ป.ช. อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.ด้วย ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

สำหรับข้อหาที่คณะกรรมการป.ป.ช.กระทำความผิดและอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ก็คือ ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ และจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ (๑)

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช. รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ เริ่มโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดกระทำการตามมาตรา ๒๓๔ (๑) โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีความเห็นสมควรสั่งให้มีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม หน้าที่และอำนาจ วิธีการไต่สวน ระยะเวลาการไต่สวนและการดำเนินการอื่นที่จำเป็นของคณะผู้ไต่สวนอิสระ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

เมื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการไต่สวนแล้วเสร็จ มาตรา ๒๓๗ ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้สั่งยุติเรื่อง และให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด

(๒) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย

(๓) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์ตามที่ถูกกล่าวหา และมีใช้กรณีตาม (๒) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ส่วนกระบวนการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ในคดีที่คณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เหมือนกับคดีอาญาหรือคดีร่ำรวยผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหา: ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคณะกรรมการป.ป.ช.หรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖๗๓/๒๕๖๒ (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า บทบัญญัติในพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง ที่มีผลใช้บังคับในเวลานั้น (ถ้อยคำในตัวบทคล้ายรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖) เป็นเพียงบทบัญญัติที่เพิ่มช่องทางการดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช. แต่โจทก์เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของจำเลยที่เป็นกรรมการป.ป.ช. ย่อมมีสิทธิตามป.วิ.อ. มาตรา ๒๘ (๒) ที่จะยื่นฟ้องจำเลยที่เป็นกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ ตามพ.ร.บ.จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๗ ประกอบมาตรา ๓ วรรคสอง (๑)

คำพิพากษานี้เป็นการกลับหลักเดิมในคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๖๗๘๑/๒๕๕๗ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๘๙/๒๕๖๐ (ประชุมใหญ่) ที่วินิจฉัยว่า การดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช. มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ต้องถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีผลเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาปกติ ต้องใช้กระบวนการตามที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญยื่นฟ้องกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น

คำแนะนำ :

ในการเตรียมตัวสอบสำหรับเนื้อหาในบทนี้ ควรต้องทราบว่าบุคคลใดและความผิดฐานใดที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.ในคดีอาญา รวมทั้งคดีอื่นๆ ส่วนเรื่องขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี อม. ขอให้รู้เพียงขั้นตอนคร่าวๆ เพราะเค้าโครงของข้อสอบอาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีเหล่านี้ จะได้ทราบว่าปัญหาที่ข้อสอบให้วิเคราะห์อยู่ในขั้นตอนไหนของคดี และไม่จำเป็นต้องท่องจำเลขมาตราในตัวบทพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เพราะในช่วงหลังคณะอาจารย์ผู้ออกข้อสอบจะไม่ออกข้อสอบที่คำตอบต้องอาศัยกฎหมายที่ไม่ใช่รัฐธรรมนูญ เว้นแต่เรื่องที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญด้วย เช่น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ มาตรา มาตรา ๒๓๔ ถึงมาตรา ๒๓๗

ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือยื่นเท็จ ไม่จำเป็นต้องท่องจำว่ามีใครอยู่ในอำนาจศาลนี้บ้าง เพราะมีอยู่มากมายหลายตำแหน่ง

สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม. ควรให้ความสนใจเฉพาะคำพิพากษาที่วินิจฉัยข้อกฎหมายและน่าจะต้องให้ความสนใจกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.คือ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ เพราะหากมีการนำคดีพิเศษไปออกเป็นข้อสอบ อีกครั้งข้อมักจะเป็นเรื่องของมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง เกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในคดีนั้นๆ

.....

อติคม อินทุฤติ